

Каламбет Я. Прецедентные онимы Артуровского дискурса в процессах вторичной номинации.

В статье изложено описание прецедентных феноменов артуровского дискурса в рамках антропоцентрической парадигмы с учетом когнитивного и лингвокультурного подходов. В первом случае внимание сосредоточивается на концептуальной структуре этих единиц и их развития. Во втором - на решении вопросов, связанных с определением места прецедентных феноменов в системе культурно маркированных единиц, какие являются весомыми для языковой картины мира этноса. В рамках исследования выясняется, что концептуальные признаки прецедентных онимов есть актуальны в течение пятисотлетнего существования Артурианы и являются релевантными для процессов вторичной номинации в современном английскоязычном дискурсе. Анализ процессов вторичной номинации на основе прецедентных феноменов артуровского дискурса позволил статистически изучить вторичные номинанты в современных английских разножанровых текстах Артурианы и установить, что частотность использования прецедентных топонимов и хремотонимов количественно превышает концептуализацию прецедентных антропонимов.

Ключевые слова: артуровский дискурс, прецедентный оним, антропоним, топоним, хремотоним, вторичная номинация.

Kalambet Yaryna. Precedent onyms of Arthurian discourse in the process of secondary nomination.

This paper studies the precedent phenomena of Arthurian discourse within the anthropocentric paradigm based on cognitive and linguocultural approaches. In the first case we focus on the conceptual structure of these units and their development. Secondly, on matters relating to determining of precedent phenomena in the system of culturally marked units, which are important for linguistic world ethos. In this study, it turns out that the conceptual characteristics of precedent onyms remained relevant for five hundred years of Arturiana existance and for the processes of secondary nomination in modern English speaking discourse. Analysis of the processes of secondary nomination on the basis of precedent phenomena of Arthurian discourse allowed to explore statistically secondary nominations in modern English texts of different genres of Arturiana and present that the frequency of the use of precedent names and hrematonyms quantitatively exceeds conceptualization of precedent anthroponyms.

Key words: Arthurian discourse, precedent onym, anthroponym, toponym, hrematonym, secondary nomination.

Тетяна Ковалевська
(Вінниця)

УДК 811.11'35

**СМИСЛОТВІРНИЙ ПОТЕНЦІАЛ
ХАРАКТЕРОЛОГІЧНОЇ ФУНКЦІЇ ПАРАГРАФЕМНИХ ЗАСОБІВ
СУЧАСНОГО АНГЛОМОВНОГО ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ**

Проаналізовано параграфемні засоби як семантико-прагматичні конститuentи смислу сучасного англомовного художнього тексту з погляду їх контекстних еволюційних та адаптаційних процесів, якими позначена сьогоденна мовна система і мовна практика. Співвіднесено поняття параграфеміки та метаграфеміки. Параграфемні засоби потрактовано як авторський спосіб творення художнього тексту; окреслено їх функційну парадигму, що охоплює інтегративну функцію, делімітативну функцію, функцію розкриття культурно-етнічних реалій та паттернів поведінки, функцію актуалізації або емпатичну функцію, функцію субституції / компресії / характерологічну функцію. Подано тлумачення сутності згаданих функцій; висвітлено смислотвірний потенціал характерологічної функції параграфемних засобів у сучасному англомовному художньому тексті, що реалізується через різні структурно-типологічні маніфестації параграфемних засобів у площині художнього тексту; окреслено подальші вектори дослідження параграфеміки та її функцій.

Ключові слова: параграфемні засоби, метаграфемні засоби, невербальні елементи, характерологічна функція параграфемних засобів.

Постановка проблеми. Збільшення кількості та інструментарію невербальних засобів у друкованих текстах і розширення їх функцій в організації інформаційного континууму тексту обумовлено не лише творчими авторськими пошуками нових засобів для вирішення комунікативних та прагматичних завдань, але й внутрішніми еволюційними та адаптаційними процесами, що відбуваються в мовній системі і мовній практиці.

Дослідники невербальних елементів друкованого тексту оперують поняттями параграфемних та метаграфемних засобів (знаків).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інвентаризації параграфемних засобів стилістики та окреслення спектру їх функційних маніфестацій у семіотично негомогенному тексті опинилося у фокусі досліджень О. М. Баранова, П. Б. Паршина, Н. Л. Шубіної, Б. О. Плотнікова, Т. Ройс, Е. Вентоли, М. Кальтенбахера.

Метою статті є окреслення функцій параграфемних засобів у сучасному художньому англomовному тексті та детальний аналіз характерологічної функції параграфеміки. **Завданнями** статті є: (1) визначити та співвіднести параграфемні та метаграфемні засоби стилістики; (2) висвітлити функції параграфемних засобів стилістики у сучасному художньому англomовному тексті; (3) проаналізувати характерологічну функцію параграфемних засобів стилістики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під параграфемними знаками розуміються усі невербальні засоби, що використовуються в письмовому (друкованому) тексті для передачі інформації та її представлення в тексті [3, с. 28]. Метаграфемні знаки бачаться як соціально відпрацьовані невербальні знаки – синграфемі та супраграфемі – та топографічні засоби, що разом з вербальними засобами беруть участь в організації тексту як цілісної семіотичної системи. Власне, йдеться про вживання метаграфем, регламентоване текстом як семіотичною системою та системами графічної та текстової норм [1, с. 48].

Письмовий текст під впливом усного стає одиницею нелінійного сприйняття і розуміння інформації. Багато авторів використовують різного роду технічні засоби для творення оригінального авторського тексту, що значною мірою впливає на процес породження тексту як на зовнішньому, так і на внутрішньому рівнях. Зміна ціннісних, когнітивних і технічних факторів радикально впливають на мовні та ментальні процеси, а також на соціальну і мовну поведінку носіїв мови [13, с. 144]. Аналіз різноманітних параграфемних засобів, що використовуються в письмових (друкованих) художніх текстах засвідчив помітні зміни у сфері передачі та організації інформації: (1) збільшення комунікативної значущості невербальних способів кодування інформації; (2) розширення набору невербальних знаків і засобів, використовуваних в текстах; (3) розширення комунікативно-прагматичних функцій невербальних засобів у друкованих текстах; (4) активне використання параграфеміки в якості самостійного каналу передачі інформації [4, с. 102].

Основними функціями параграфеміки слід визнати її участь у комунікативно-динамічній організації друкованого тексту, в оптимальному розподілі інформації та формуванні «площинної синтагматики тексту», в «моделюванні» усного мовлення у сфері писемної комунікації [2, с. 74-75]. Параграфемні елементи беруть участь у створенні компресії тексту, що розуміється як прояв дії принципу мовної економії, що призводить до виникнення стислих мовних одиниць та зменшення обсягу тексту [9, с. 82].

Проаналізувавши функції параграфемних засобів стилістики у сучасному художньому англomовному тексті, ми згрупували їх у наступні категорії: (1) інтегративна функція, що полягає у об'єднанні інформаційних фокусів тексту в семантичні ланцюги; (2) делімітативна функція, котра забезпечує візуальну і смислову контрастність тексту; (3) функція актуалізації/емфатична функція, що передбачає висунення елементів з текстового потоку; (4) функція розкриття культурно-етнічних реалій та паттернів поведінки, що забезпечує імпліцитну або експліцитну актуалізацію ідіосинкратичних особливостей культурних та етнічних спільнот; (5) функція субституції/компресії/характерологічна функція полягає у авторських преференціях на користь використання параграфемних засобів для передачі смислу за рахунок їх вищого ступеня економності та здатності до акумулювання смислу в порівнянні з вербальними засобами.

Детальніше зупинимося на характерологічній функції параграфемних засобів у сучасному художньому англомовному тексті, оскільки, на нашу думку, реалізація саме цієї функції розкриває семантико-прагматичний потенціал параграфемних засобів.

Параграфемні засоби сприяють творенню характеристики персонажу та забезпечують комплексне розуміння персонажу читачем через реалізацію текстової категорії модальності на рівні автора та наратора. На підтвердження цієї тези наведемо епізод, що демонструє переповідання презентації себе письменницею в інтерв'ю, що на погляд наратора, котрим є син жінки, дещо не відповідає дійсності:

Her strategy with interviewers is to take control of the exchange, presenting them with blocks of dialogue that have been rehearsed so often he wonders they have not solidified in her mind and become some kind of truth. A long paragraph on childhood in the suburbs of Melbourne (cockatoos screeching at the bottom of the garden) with a sub-paragraph on the danger to the imagination of middle-class security. A paragraph on the death of her father of enteric fever in Malaya, with her mother somewhere in the background playing Chopin waltzes on the piano, followed by a sequence of what sound like impromptu ruminations on the influence of music on her own prose. A paragraph about her adolescent reading (voracious, unselective), then a jump to Virginia Woolf, whom she first read as a student, and the impact Woolf had on her. A passage on her spell at art school, another on her year and a half at post-war Cambridge ('What I mainly remember is the struggle to keep warm'), another on her years in London ('I could have made a living as a translator, I suppose, but my best language was German, and German wasn't popular in those days, as you can imagine'). Her first novel, which she modestly disparages, though as a first novel it stood head and shoulders above the competition, then her years in France ('heady times'), with an oblique glance at her first marriage. Then her return to Australia with her young son. Him (J. M. Coetzee, с. 9-10).

Аналогічним способом відбувається характеристика подій з життя письменниці й у наступному фрагменті: за формулюванням події у дужках слідує пряма мова вербально озвученої їх характеристики письменницею. Таким чином створюється ефект двоплановості розгортання сюжету: один сюжетний план пропонує оповідь подій через призму фокалізації наратора, котрим є син письменниці, а інший – пряму мову, а, отже, і бачення подій письменницею:

All the quaintnesses she refused to deliver last night are allowed to come out: pungent turns of speech, stories of childhood in the Australian outback ('You have to realize how vast Australia is. We are only fleas on Australia's backside, we late settlers'), stories about the film world, about actors and actresses she has crossed paths with, about the adaptations of her books and what she thinks of them ('Film is a simplifying medium. That is its nature; you may as well learn to accept it. It works in broad strokes'). Followed by a glance at the contemporary world ('It does my heart good to see so many strong young women around who know what they want'). Even bird-watching gets a mention (J. M. Coetzee, с. 29).

Характеристика подій та персонажів може відбуватися за рахунок введення в текст знаків різних семіотичних систем.

Розглянемо випадки вторинної номінації з використанням літер англійського алфавіту, що носять евфемістичний характер.

Із метою приховати від читача ім'я особи, з якою зустрічався персонаж, автор послуговується літерою X, уводячи його в сюжет:

AT A DINNER party she meets X, whom she has not seen in years.... X is as good as his word (J. M. Coetzee, с. 35).

Літери англійського алфавіту використовуються автором у наступному епізоді для опису структури традиційного роману:

The novel, the traditional novel, she goes on to say, is an attempt to understand human fate one case at a time, to understand how it comes about that some fellow being, having started at point A and having undergone experiences B and C and D, ends up at point Z. Like history, the novel is thus an exercise in making the past coherent. Like history, it explores the respective contributions of character and circumstance to forming the present. By doing so, the novel suggests how we may explore the power of the present to produce the future. That is why we have this thing, this institution, this medium called the novel (J. M. Coetzee, с. 38-39).

Наступний контекстологiчний фрагмент мiстить значну кiлькiсть рiзних параграфемних та графiко-фонетичних засобiв, що укупi у вербальними засобами творять семантику та прагматику фрагменту та дають вичерпну характеристику персонажiв, задiяних у ньому.

Ситуацiя, описана у фрагментi, є наступною: через буревiй сiм'я, що мешкає у передмiстi Лондона та складається iз батька на iм'я Самад, що є етнiчним iндусом, проте фанатично сповiдує iслам, чиє дитинство та молодiсть пройшли в Iндiї, його дружини Алсани, що теж є етнiчною iндускою, та iх сина-пiдлiтка Мiлата, одного з двох близнюкiв родини, що народився та рiс вже в Лондонi, змушена покинути свiй будинок. Оскiльки ситуацiя небезпечна, батько пропонує дружинi та синовi взяти лише найнеобхiднiше.

Авторка оформлює перелiк найнеобхiднiших речей на погляд сина та матерi у виглядi списку з двома колонками. Саме таке представлення перелiку вдало реалiзує контраст мiж поколiннями батькiв i дiтей та мiж вiдмiнними культурними традицiями та змiною цiннiсних орієнтацiй. Третю життєву фiлософiю викладено у фiнальнiй ремарцi батька.

'All right, woman. Are you coming now?'

'Maybe, Samad Miah, maybe.'

'Dammit! I'm not in the mood for a referendum. We're going to Archibald's. Maybe they still have light. And there is safety in numbers. Both of you - get dressed, grab the essentials, *the life or death things*, and get in the car!'

Holding the car boot open against a wind determined to bring it down, Samad was first amused and then depressed by the items his wife and son determined essential, life or death things:

Millat

Born to Run (album) –

Springsteen

Poster of De Niro in 'You talkin' to me' scene from *Taxi Driver*

Driver

Betamax copy of *Purple Rain* (rock movie)

Shrink-to-fit Levis 501 (red tab)

Pair of black converse baseball shoes

A Clockwork Orange (book)

Alsana

Sewing machine

Three pots of tiger balm

Leg of lamb (frozen)

Foot bath

Linda Goodman's Starsigns (book)

Huge box of beedi cigarettes

Divargiit Singh in *Moonshine*

over Kerala (musical video)

Samad slammed the boot down.

'No pen knife, no edibles, no light sources. Bloody great. No prizes for guessing which one of the Iqbals is the war veteran. Nobody even thinks to pick up the Qur'an. Key item in emergency situation: spiritual support. I am going back in there. Sit in the car and don't move a muscle.' (Z Smith, c. 221-222).

Характеристика мiста подається у наступному прикладi з використанням курсиву, капiталiзацiї, алiтерацiї, тире та графону одночасно:

The guy stood a moment on the other side of my glass door. He ran his eye over its inscription – 'Reality Rules – *cos the city ain't pretty*' – before knocking and entering (D. Adebayo, c. 6).

Велика концентрацiя параграфемних засобiв здатна, реалiзуючи прийом зчеплення, конструювати семантику та прагматику фрагменту. На пiдтвердження цiєї тези наведемо фрагмент з роману В.С. Найпола "Enigma of the arrival". Описуючи недiлю для емигранта з Iндiї в Англiї, автор послуговується наступною архiтектонiчною текстовою формулою: ! ? ? ? ? ? . ! . Така напружена прагматична структура фрагменту сприяє трансляцiї вербального смислу, залучаючи великою кiлькiстю питальних речень читача до творення семантики уривку шляхом спонукання його до емпатiї, оскiльки читач автоматично починає давати собі вiдповiдi на них. Початок i кульмiнацiя фрагменту складаються з емоцiйних речень, маркованих знаком оклику, формуючи, таким чином рамку фрагменту. Цiкавим є вибiр пунктуацiйного оформлення речення, яке мiсить розв'язку фрагменту, адже за комунiкативним спрямуванням воно є розповiдним, а,

отже, закінчується крапкою. Такий авторський вибір видається дещо дивним, проте на тлі решти емоційного та експресивного фрагменту з використанням знаку питання та знаку оклику саме крапка постає маркованим членом стилїстичної опозиції:

Sunday! But why had he chosen to turn off at the grassy driveway? Why hadn't he driven the half a mile or so further up to the more usual way in, easier for his car, the paved (though broken) lane that led straight up the hill to the new barn and then directly down to the cottage? Was it drunkenness? Was it his wish to bang about the driveway? Or was it his fear of the narrow road winding on a ledge above the sharp drop down to the river, with two or three blind corners? It was probably in his own mind his Sunday drive, the climax of the extended pub hour. The pleasures of beer on a Sunday! They were like the pleasures of work in his garden as a free man (V. S. Naipaul, с. 33-34).

Візуальним фокусом наступного епізоду з роману С. Рушді "Midnight children" є, безумовно, фрагмент "paralysed - yes! - by love.", що забезпечується його графічним оформленням. В подальшому розгортанні епізоду аналізується слово "love" та інтонація, з якою воно вимовляється на адресу персонажу:

'Condemned by a perforated sheet to a life of fragments,' I wrote and read aloud, 'I have nevertheless done better than my grandfather; because while Aadam Aziz remained the sheet's victim, I have become its master — and Padma is the one who is now under its spell. Sitting in my enchanted shadows, I vouchsafe daily glimpses of myself - while she, my squatting glimpser, is captivated, helpless as a mongoose frozen into immobility by the swaying, blinkless eyes of a hooded snake, paralysed - yes! - by love.'

That was the word: love. Written-and-spoken, it raised her voice to an unusually shrill pitch; it unleashed from her lips a violence which would have wounded me, were I still vulnerable to words. 'Love you?', our Padma piped scornfully, 'What for, my God?' (S. Rushdie, с. 121).

Вичерпну характеристику Індії очима емігрантів, що повернулися на батьківщину, пропонує епізод з роману А. Рой "The god of small things" через параграфеміку графіку та синтаксис фрагменту: площинно-просторова організація фрагменту, номінативні речення, багатокрапка, курсив, знаки оклику, знак питання, інверсія. Авторка вдало передає лицемірство та блюзнірство людей, що, повернувшись на батьківщину та проживши відносно недовгий час в Англії, претендують на зверхність та вищість над своїми співвітчизниками та глузують і засуджують спосіб життя, котрим все життя жили вони самі:

Then the Bombay-Cochin people came out. From the cool air into the hot air. Crumpled people uncrumpled on their way to the Arrivals Lounge.

And there they were, the Foreign Returnees, in wash'n'wear suits and rainbow sunglasses. With an end to grinding poverty in their Aristocrat suitcases. With cement roofs for their thatched houses, and geysers for their parents' bathrooms. With sewage systems and septic tanks. Maxis and high heels. Puff sleeves and lipstick. Mixy-grinders and automatic flashes for their cameras. With keys to count, and cupboards to lock. With a hunger for kappa and meen vevichathu that they hadn't eaten for so long. With love and a lick of shame that their families who had come to meet them were so ... so ... gawkish. Look at the way they dressed! Surely they had more suitable airport wear! Why did Malayalees have such awful teeth?

And the airport itself! More like the local bus depot! The birdshit on the building! Oh the spitstains on the kangeroos!

Oho! Going to the dogs India is (A. Roy, с. 139-140).

Імплицитна чи то експліцитна характеристика є типовою для текстів постколоніальних авторів. При чому постколоніальні автори з однаковим ентузіазмом послуговуються і вербальними, і невербальними засобами.

Для прикладу наведемо епізод, де Африка характеризується вербально та за допомогою різних параграфемних засобів. Така комбінована методика опису дає авторові змогу передати смислове наповнення уривку та зацентувати увагу читача на комунікативно-логічних та емоційно-прагматичних фокусах уривку. Образний лексичний оказіоналізм "Africanness" вигідно скомпресовує ці характеристики:

'A second remark: reading is not a typically African recreation. Music, yes; dancing, yes; eating, yes; talking, yes — lots of talking. But reading, no, and particularly not reading fat novels. Reading has

always struck us Africans as a strangely solitary business. It makes us uneasy. When we Africans visit great European cities like Paris and London, we notice how people on trains take books out of their bags or their pockets and retreat into solitary worlds. Each time the book comes out it is like a sign held up. Leave me alone, I am reading, says the sign. What I am reading is more interesting than you could possibly be.

'Well, we are not like that in Africa. We do not like to cut ourselves off from other people and retreat into private worlds. Nor are we used to our neighbours retreating into private worlds. Africa is a continent where people share. Reading a book by yourself is not sharing. It is like eating alone or talking alone. It is not our way. We find it a bit crazy.'

We, we, we, she thinks. We Africans. It is not our way. She has never liked we in its exclusive form. Emmanuel may have grown older, he may have acquired the blessing of American papers, but lie has not changed. Africanness: a special identity, a special fate (J. M. Coetzee, с. 40-41).

Синграфемні засоби наступного уривку вичерпно характеризують персонажа на рівні наратора, оцінна емоційна ремарка котрого уміщена в дужки та підсилена знаком оклику. Таким чином, варто говорити про пагарграфеміку як про потужний засіб творення текстової категорії модальності:

He had brought the wine, three expensive bottles of Tignanello Antinori (three! Evidence of a seducer's excessiveness there), while she had roasted a lamb shank for him and also served, to accompany the cumin-scented meat, a salad of fresh flowers (S. Rushdie, с. 7).

Висновки дослідження та перспективи подальших наукових розвиток. Отже, стилістичні параграфемні засоби є одночасно ефективним та економним засобом прямої та непрямой хараткреистики персонажів, сюжетних подій, художнього часу та місця, демонструючи високу ступінь образності. Перспективи подальших наукових розвиток вбачаються у деталізації функцій параграфемних засобів сучасного художнього англомовного тексту та їх кореляції із структурно-типологічними маніфестаціями в тексті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баранов А.Н. Введение в прикладную лингвистику / А.Н. Баранов. – М. : УРСС Эдиториал, 2000. – 270 с.
2. Пирогова Ю.К., Паршин П.Б. Рекламный текст: Семиотика и лингвистика / Ю.К. Пирогова, П.Б. Паршин. – М. : ИД Гребенникова, 2000. – 270 с.
3. Плотников Б.А. Семиотика текста: Параграфемика / Б.А. Плотников. – Минск : Вышэйш. шк., 1992. – 190 с
4. Шубина Н.Л. Пунктуация в коммуникативно-прагматическом аспекте и ее место в семиотической системе русского текста: дисс. ... д-ра. филологических наук: 10.02.01 / Шубина Наталья Леонидовна. – Санкт-Петербург, 1999. – 455с.
5. Adebayo D. My Once Upon a Time / Diran Adebayo. – Abacus, 2001. – 336 p.
6. Coetzee J.M. Elizabeth Costello / J.M. Coetzee. – Random House Australia, 2003. – 233 p.
7. Naipaul V.S. The Enigma of the Arrival / V.S. Naipaul. – PanMcMillan, 2002. – 387 p.
8. Roy A. The God of Small Things / Arundhati Roy. – Penguin Books India, 2002. – 339 p.
9. Royce T.D., Bowcher W. New Directions in the Analysis of Multimodal Discourse / T.D. Royce, W. Bowcher. – London: Routledge, 2013. – 416 p.
10. Rushdie S. Fury / Salman Rushdie. – Toronto: Knopf Canada, 2001. – 259 p.
11. Rushdie S. Midnight's Children / Salman Rushdie. – Atlantic Publishers & Dist, 2006. – 192 p.
12. Smith Z. White Teeth / Zadie Smith. – Knopf Doubleday Publishing Group, 2003 – 448 p.
13. Ventola E., Cassily Ch., Kaltenbacher M. Perspectives on Multimodality / E. Ventola, Ch. Cassily, M. Kaltenbacher. – Amsterdam: John Benjamins Publishing, 2004 – 249 p.

Ковалевская Т. Смыслообразующий потенциал характерологической функции параграфемных средств современного англоязычного художественного текста.

Статья касается анализа параграфемных средств в качестве семантико-прагматических конститuentов смысла современного англоязычного художественного текста в контексте эволюционных и адаптационных процессов, которыми обозначена сегодняшняя языковая система и речевая практика; соотнесены понятия параграфемики и метаграфемики; параграфемные средства истолкованы как авторский способ создания художественного текста, очерчена их функциональная парадигма, охватывающая интегративную функцию, делимитативную функцию, функцию раскрытия культурно-этнических реалий и паттернов поведения, функцию актуализации или эмфатическую функцию, функцию субституции/компрессии /характерологическую функцию; представлено толкование сущности упомянутых функций; подробно освещен смыслообразующий потенциал характерологической функции параграфемных средств в современном англоязычном

художественном тексте, реализующийся через различные структурно-типологические манифестации параграфемных средств в плоскости художественного текста, предложены дальнейшие векторы исследования параграфемик и ее функций.

Ключевые слова: параграфемные средства, метаграфемные средства, невербальные элементы, характерологическая функция параграфемных средств.

Kovalevskaya T. Semantic Potential of the Characterological Function of the Paragraphemic Means in the Modern English Fictional Text.

The article deals with the analysis of paragraphemic means as semantic constituents of pragmatic sense in modern English fictional text in the context of evolution and adaptation processes, which mark contemporary language system and speech practice; the concepts and paragraphemics and metagraphemics are correlated; paragraphemic means are viewed as the author-specific ways of creating fictional text, emphasizing their functional paradigm encompassing integrative function, delimitative function, function of introducing cultural and ethnic realities and patterns of behavior, emphatic function, function of substitution/ compression/characterological function; interpretation of the mentioned functions is suggested; the semantic potential of characterological function of paragraphemic means of modern English fictional text has been outlined, which is realized through various structural and typological manifestations of paragraphemic means in the plane of the fictional text; further research directions in the fields of paragraphemics and its functions have been suggested.

Key words: paragraphemic means, metagraphemic means, nonverbal elements, characterological function of paragraphemic means.

Олена Ковтун
(Київ)

УДК 811.111+656.7

**ПРОФЕСІЙНИЙ ДИСКУРС «РАДІООБМІН ЦИВІЛЬНОЇ АВІАЦІЇ»:
ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ І ЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТИ**

У статті проаналізовано функціональні та лінгвістичні аспекти професійного дискурсу «Радіообмін цивільної авіації» (РЦА). З'ясовано, що внутрішньосоціумна професійно-мовленнєва комунікація авіаційних операторів, яка здійснюється під час виконання повітряним судном польоту і реалізується у формі РЦА, є провідним компонентом у структурі професійного мовлення пілотів і авіадиспетчерів. Установлено, що у функціональному плані дискурс РЦА – це ієрархічно організовані мовленнєві акти, об'єднані у висловлювання діалогічного типу. Лінгвістичними аспектами дискурсу «повітря – земля» є: лаконічність, що реалізується в компресії мовних засобів на всіх рівнях мовної системи; однозначність, чіткість; типова «фразеологія», що спрямована на максимальне використання стандартних слів і фраз, чітку і зрозумілу вимову; суворе тематичне спрямування змісту.

Ключові слова: професійно-мовленнєва комунікація авіаційних операторів, професійна субмова, дискурс, радіообмін цивільної авіації, функціональні і лінгвістичні характеристики.

Постановка проблеми. Розвиток сучасної науки, техніки, технологій призводить до виникнення спеціалізованих сфер людської діяльності, що, у свою чергу, зумовлює виникнення спеціалізованих сфер спілкування. Останні вимагають формування спеціальних мов цих галузей соціального життя. На функціональне розширення мови звертали увагу ще учасники Празького лінгвістичного гуртка, які виокремлювали розмовний, науковий, діловий і поетичний прошарки мови. Термін LSP (language for special purposes), що з'явився на початку 70-х років, почав уживатися для позначення різновидів національних мов, які обслуговують спеціальні сфери життя суспільства, з-поміж них і професійних. Саме практична необхідність є основною рушійною силою виникнення тих спеціальних мов, що обслуговують спеціалізовані, часто вузькоспеціалізовані, галузі людської діяльності. Створення і розвиток цих субмов залежить від потреб тієї галузі науки, техніки, технології чи управління, яку вони обслуговують, а їх функціонування відбувається в межах певного мовного колективу. Особливі вимоги висуваються